

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ
Кафедра психології

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ (ХАРКІВСЬКИЙ ОСЕРЕДОК)

*З нагоди 215 річниці ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
130-ї річниці з дня народження І.А. Соколянського (1889-1960),
115-річчя В.І. Асніна (1904-1956),
95-річного ювілею А.В. Петровського (1924-2006)
та 25-річчя факультету психології і соціології*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

26 жовтня 2019 року

Харків – 2019

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Запорізького національного технічного університету

Євдокимова Наталя Олексіївна – доктор психологічних наук, професор, проректор з наукової та міжнародної діяльності Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика

Романовський Олександр Георгійович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «ХПІ»

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол № 7 від 28.10.2019 року

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ (каталог психотехнологій; тези доповідей): матеріали III міжрегіональної наук.-практ. конф., м. Харків, 26 жовтня 2019 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: Діса плюс, 2019. 248 с.

ISBN 978-617-7645-81-7

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції «**ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**», метою якої було висвітлення в рамках профорієнтації та просвітництва новітніх розробок у галузі психотехнологій, представлених на теренах України.

Перша частина збірника містить **Каталог психотехнологій** новітніх авторських розробок розвивальних, психокорекційних, діагностичних, тренінгових програм, методик, технік тощо, інформація про які подана у вигляді анотацій.

У другій частині розміщено тези доповідей, які містять результати науково-практичних розробок учасників конференції.

Матеріали конференції віддзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психології.

Для науковців, викладачів, аспірантів та магістрантів, студентів гуманітарних спеціальностей, практичних психологів, вихователів, соціальних та медичних працівників.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редколегії.

ISBN 978-617-7645-81-7

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2019
© Колектив авторів, 2019
© Єльчанінова Т.М. (оформлення, обкладинка, Ψ-емблема), 2019

Козлітіна О.В., Масловська Ю.С. Особливості використання сучасних настільних ігор у роботі з дітьми, які мають порушення мовлення.....	142
Колчигіна А.В., Демченко А.С. Проблема психологічного благополуччя майбутніх педагогів.....	145
Костикова О.В. К проблемі психотерапії неврозов.....	146
Кузнєцов М.А., Зайка Є.В. Короткочасна пам'ять як механізм формування розумових та кінестетичних узагальнень.....	147
Лесніченко Н.П. Типологія гендерних стереотипів особистості.....	153
Лугова М.С., Підчасов Є.В. Психологічні особливості незадоволення дівчат своїм тілом у юнацькому віці.....	157
Лукова С.В. Психологічні особливості поведінки підлітків-спортсменів у конфліктах.....	160
Меднікова Г.І. Психологічні особливості провідних ставлень підлітків з різним рівнем невротизації.....	162
Мелешенко М.О. Проблема самотності і усамітнення у сучасному місті: психологічні чинники і наслідки.....	164
Миронович Б.С. Ставлення до тіла як проекція ставлення до матері.....	165
Надьон В. П. Психологічні особливості учнів початкової школи.....	166
Нестеренко М.О. Гендерні детермінанти сімейних стосунків у молодій сім'ї.....	168
Обухівська А. Г. Психолого-педагогічне вивчення навчальних компетентностей дошкільників з особливими освітніми потребами.....	171
Обухова Н. О. Різноманітність поглядів на поняття копінг-поведінка.....	175
Одинець О.А., Шукалова О.С. Використання семирівневого підходу, як природної орієнтації психологічного і фізичного здоров'я людини.....	176
Панок В.Г. До питання розробки алгоритмів діяльності практичних психологів.....	179
Підчасов Є.В., Наглюк О.А. Роль організаційно-психологічних факторів в адаптації студентів до навчання у ЗВО.....	182
Поденко А.В. Соціально-психологічні чинники плинності кадрів в організації.....	185
Романенко О.В. Теоретичні підходи до вивчення тілесності в психології.....	189
Саврасов М.В. Психологічні механізми моніторингу та контролю у структурі метакогнітивної активності суб'єкта навчально-професійної діяльності.....	192
Савченко М.С. Психологічні підстави використання методу анкетування у дослідженні суб'єктності прокурора.....	197
Савченко М.С., Саврасов М. В. Теоретичні підстави психологічного дослідження особливостей становлення суб'єктності прокурора.....	197
Скринник І.В., Пухно С.В. Емоційне вигорання як психологічна проблема сучасності.....	202
Скрипник Н.Г. Задоволеність навчанням та адаптація студентів до закладу вищої освіти.....	206
Туріщева Л.В., Ткаченко І.В. Настільні ігри як умова соціалізації школярів з порушенням мовлення.....	209
Цеменко М.О. До дослідження рівня задоволеності своїм життям та життєстійкості людей похилого віку.....	211
Цигичко Т.П. Казкотерапія в системі роботи закладу дошкільної освіти.....	213
Чепелєва Н.І. Соціально-психологічний аналіз феномену «чайлдфрі», як трансформації традиційних репродуктивних програм.....	217
Чернякова О.В. До питання розуміння емоцій дітьми з психофізичними вадами розвитку.....	221

аргументованого і абстрактного (абстрактного вербально-логічного) мислення, це, в свою чергу, дає змогу до перебудови процесів пізнання.

Школярі 6(7)-11 років мають змогу не лише засвоювати концепції наук, але й згодом провадити над ними роботу. Цю можливість учням надають мислення, пам'ять та сприйняття. Отже, ми маємо змогу говорити про *довільність когнітивних процесів (окрім інтелекту), розвиток навчальної діяльності, появу рефлексії*. Розвиток когнітивних функцій мають зв'язок з *контролем та регуляцією* поведінки.

Для дітей даного віку характерними є недостатність аналізу сприйняття та диференціації об'єктів. Це пов'язано з тим, що спостереження все ще продовжує свій розвиток.

В період навчання в молодших класах ЗОШ діти здатні до проведення самостійного планування, сприйняття і свідомого виконання запланованого, що надає можливість знаходити саме головне. Ми можемо говорити проте, що саме в даний період та при допомозі вчителя формується довільність спостереження при розв'язанні задач. Говорячи про довільність уваги дітей під час навчання в початковій школі, ми хочемо зазначити її недостатній розвиток. Зазначимо, що в першому класі мимовільна увага є доміантною, а вже в другому класі деякі діти набувають здатності до довільної уваги, яка продовжує розвиватися під час навчання в третьому та четвертому класах початкової ланки. *Хочемо зазначити, що свідома концентрація уваги на виконання вправи – це один з головних здобутків навчання в початкових класах.*

Нестеренко М.О.

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків*

ГЕНДЕРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ У МОЛОДІЙ СІМ'Ї

Підвищення уваги до стану сучасної молодої сім'ї свідчить про численні соціально-психологічні проблеми в її становленні та функціонуванні. Найважливішою з них є проблема сімейних стосунків, оскільки майже завжди в процесі адаптації подружжя один до одного виникають певні труднощі в їх побудові. Серед психологічних чинників успішності даних стосунків особливе значення мають такі, як розподіл і реалізація сімейних ролей, формування ставлення молодого подружжя до різних сторін рольової поведінки в сім'ї та особливості статево-рольової диференціації в сім'ї, яка включає уявлення чоловіка та жінки про подружні ролі, рольові установки, рольову поведінку та гендерну ідентичність (Ю.Є. Альошина, 2002, Лень Т, 2007).

Залежно від особливостей розподілу ролей в сім'ї розрізняють дві її основні форми: традиційну та егалітарну. Маючи своїм підґрунтям гендерну нерівність, традиційна побудована на домінуванні однієї статі, як правило,

чоловічої, на чіткому розподілу ролей і видів діяльності, згідно з яким тільки чоловік розподіляє матеріальні ресурси та приймає життєво важливі рішення щодо дружини, дітей, а жінка у всьому підпорядковується чоловікові. В традиційних (патріархальних) сім'ях батько виконує предметно-інструментальні, а мати емоційно-експресивні ролі. Проте, сім'я може бути матріархальною, що свідчить про домінування і підпорядкування сімейного життя особі жіночої статі.

Егалітарна сім'я побудована на засадах партнерства, розподіл влади несе ситуативний характер залежно від можливостей і ситуації, ролі між чоловіком і дружиною розподіляються порівну, на основі взаємної домовленості, рішення приймаються колегіально. Попри те, що соціально-економічні зміни зумовили орієнтування чоловіків і жінок на партнерські стосунки у шлюбі й поза ним, егалітаризація сімейних ролей значно відстає від зростаючої активності жінок у соціальній сфері (Т.В.Говорун, 2006, П.П. Горностаї, 2007).

Формування рольової структури молодого сім'ї є однією з головних сторін її становлення як соціальної і психологічної спільності, адаптації подружжя один до одного і вибудовування певного стилю сімейного життя. У працях, присвячених початковій стадії сімейного циклу, вказано, що для цього періоду характерні конфлікти під час розподілу та виконанню сімейних ролей, неузгодженість установок подружжя у сфері життєвих ролей, що суттєво впливає на стабільність шлюбу (К.М. Белогай і М.А. Кускова, 2011; Тіхомандрицька О.А., 2015). Особливий вплив на процес виникнення рольової структури молодого сім'ї можуть надати існуючи у подружжя уявлення про гендерні ролі та гендерні стереотипи.

Гендерні ролі, як вид соціальних ролей, мають нормативний характер, виражають певні соціальні експектації, виявляються в поведінці. У суспільстві вони існують у контексті певної системи соціальних норм, стандартів, які визначають функції, обов'язки чоловіків і жінок у сім'ї і суспільстві. Причому норми та очікування розглядаються як консенсус, узгодженість між людьми про те, яка гендерна поведінка є правильною або неправильною. Різне розуміння гендерних ролей призводить до втрати взаєморозуміння. Прийняття і засвоєння індивідом певної гендерної ролі дає йому гендерну ідентичність, з якою надалі співвідносяться самосвідомість особистості і всі властивості її поведінки (І. Кльоцина, 2006).

На рівні культури гендерна роль існує в контексті стереотипів маскулітності/фемінності, які, за Е. Іглі, є соціальними нормами, правилами, що визначають поведінку чоловіків і жінок в суспільстві. В літературі гендерні стереотипи визначаються як узагальнені уявлення про моделі поведінки та риси характеру, які відповідають поняттям «маскулітність» і «фемінність». У традиційній моделі маскулітність (чоловіче) асоціюється з силою, енергійністю, агресивністю, безстрастю

тощо, а фемінність (жіноча) – зі слабкістю, пасивністю, емоційністю. Згідно гендерним стереотипам головними соціальними ролями жінок вважають сімейні, чоловіків – професійні (керівник). Відповідно й оцінка успішності особистості зв'язана з виконанням цієї ролі. Так, чоловіків оцінюють за професійними успіхами, а жінок – за господарськими вміннями, наявністю родини та дітей.

Поєднання високого розвитку фемінності та маскулінності в одній людині незалежно від статі дістало назву андрогінність, яка знімає обмеженість чоловічих і жіночих ролей, передбачає багатий арсенал і гнучкість гендерної поведінки людини в різних сферах, насамперед сімейній.

Гендерні стереотипи та гендерні ролі існують в єдності і протилежності. Єдність полягає в тому, що гендерні стереотипи, які домінують в суспільстві, формують гендерну поведінку та гендерні ролі, а протилежність у тім, що гендерні стереотипи за своїм змістом консервативніші за гендерні ролі, їх виникнення визначається існуючими гендерними ролями (Тіхомандрицька О.А., 2015).

Останніми роками спостерігається трансформація традиційної системи диференціації гендерних ролей, що зумовило поширення егалітарних подружніх стосунків і, відповідно, визначило зміни в культурних стереотипах маскулінності/фемінності, які стали менш полярними (І.С. Кон, 1981). Дослідники стверджують, що стереотип фемінності включає більше жіночих якостей, а стереотип маскулінності все більше фемінності. Відбувається певна фемінізація чоловічої поведінки й маскулінізація жіночої, що позначається на таких сферах, як сім'я, вибір професії тощо (М. Кімел, 2003).

Сучасна молода сім'я зазнає різких змін у ході переходу від жорсткої гендерної типізації до норм, що стосуються прийнятності різноманітних ролей і видів діяльності для чоловіків і жінок, а також гендерних рис, тобто психологічних та поведінкових характеристик, притаманних для чоловіків і жінок. Характерною ознакою таких змін є невизначеність норм, регулюючих шлюбно-сімейні, рольові відносини в сім'ї, що викликає у подружжя психологічний дискомфорт, ускладнює процес становлення статево-рольової структури молодій сім'ї.

Невизначеність гендерних норм, утворення різних моделей гендерних ролей, що не завжди узгоджується з існуючими гендерними стереотипами ставить перед молодією родиною низку проблем, зокрема необхідність вибору власного способу рольової взаємодії. Причому, якщо засвоєні подружжям моделі розподілу сімейних ролей через їх різноманітність неузгоджені, а вимоги завищені, сім'я явно є конфліктною, що негативно впливає на шлюбну адаптацію.